

Nukentėjo visa šeima

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Antanaičių miške, Kaišiadorių rajone, pokario metais dažnai užklydavo partizanai. Čia jie turėjo savo bunkerius. Antanaičių kaimą nuo seniūnijos centro Palomenės skyrė keturi kilometrai, per kaimą tekėjo Notos upelis. Čia šimtmečius skurdo 355 ha žemės turėjęs dvaras, stovėjo malūnas. Prieš karą kaime buvo apie dešimt sodybų. Žinoma, kad nuo 1937 m. gyvavo Antanaičių pradžios mokykla, kuri buvo įsikūrusi Neprėkštoje, jai vadovavo Romualdas Augūnas. Mokykloje mokėsi 45 Antanaičių ir aplinkinių kaimų vaikai. Sovietams okupavus Lietuvą, dvaras buvo nacionalizuotas. Pirmaisiais vokiečių okupacijos metais (1941 m.) mokykloje dirbo šviesios atminties mokytojas Jonas Meilutis, vėliau sovietų suimtas ir kalintas.

Antanaičių neaplenkė ir pokario nelaimės. Dažnai siausdavo kareiviai, sribai, mat čia užuovėją rasdavo net keli Didžiosios Kovos apygardos partizanų būriai: B. Vaicekausko-Pirato, P. Jaromsko-Perkūno, užsukdavo ir Bernardo Steponavičiaus-Milžino vyrai. Jiems talkino ir Antanaičių kaimo gyventojai. Dėl to suimti ir įkalinti trys jo žmonės.

Deja, šiuo metu kaimas ir dvarvietė išnykę. 1986 m. panaikintas ištuštėjusio Antanaičių kaimo vardas. Tik kaimo istorija žmonių atmintyje vis dar gyva...

Partizaninio karo zonoje

Dar 1944 m. spalio 10 d. iš netolimo Dubelių kaimo kilusio Broniaus Vaicekausko-Pirato (1923–1973) partizanų būrys užpuolė 95-ųjų pasieniečių kareivių konvojų, norėdami išlaisvinti varomus suimtuosius. Mūšio metu buvo nukauti du kareiviai. Partizanai pasitraukė be nuostolių.

Prasidėjo okupantų siautėjimai. Po dviejų dienų MGB vidinis agentas „Drozdov“ (kitais šaltiniais – „Greitas“) apgaulės būdu į pasalą atvedė kelis B. Vaicekausko-Pirato partizanų būrio kovotojus. B. Vaicekauskas – buvęs Lietuvos kariuomenės puskarininkis, kovojęs ir vokiečių kariuomenėje, suburto 30 vyrų būrio organizatorius ir vadas.

Po kareivių užpuolimo KGB agentui ir buvo užduotis susekti visą Pirato būrį ir atvesti kovotojus į pasalą. Kitą dieną po mūšio išdavikui pavyko partizanus pergudrauti. Tada pas Bronių Vaicekauską-Piratą buvo atvykę trys Jono Misiūno-Žalio Velnio vyrai. Išdavikas įtikino Pirato kovotojus, kad netoliese su jais nori susitikti kito būrio partizanai. Piratas su keliais partizanais į tą susitikimą nuėjo. Buvo naktis. Deja, juos pasitiko kareivių kulkos... Susidūrimo metu vadas buvo sužeistas ir suimtas kartu su partizanu Benediktu Griniu. Abu nuteisti, kalėjo Vorkutoje.

Po to mūšio vadovauti Pirato būriui, kuriame liko apie 12 partizanų, pradėjo Pranas Jaromskas-Perkūnas. Būrys pasivadino Perkūno vardu. Jame buvo partizanai: Pranas Stanislauskas-Patrimpas, Kazimieras Grišius-Pikuolis, Stasys Grenda-Smarkuolis, Kazys Leikauskas-Samanis, Antanas Dzimidavičius-Riteris, jo brolis Pranas Dzimidavičius-Punktukas, Jokūbas Sidaras-Tarzanas, Jonas Stankevičius-Lašas, Vaclovas Vaicekauskas-Vilkas, Pranas Česna-Žaibas. Tada Stefanija ir Aukšė Miknevičiūtės iš Antanaičių kaimo ir tapo Perkūno būrio ryšininkėmis, o jų tėveliai Kazys ir Antanina – būrio rėmėjais.

Kovos vyko žiaurios. P. Jaromskas paskirtas 2-ojo batalionu vadu, kovojo su savo vyrais iki 1948-ųjų.

Kazys ir Antanina Miknevičiai. Apie 1915 m.

Miknevičių šeima (kairėje) su Motiejumi ir Emilija Kavaliauskais gražiai bendravo. 1935 m.

Buvo suimtas, nuteistas ir kalėjo In-toje. Paleistas gyveno tremtyje iki pat 1964 m.

Miknevičių šeimos istorija

Kazys ir Antanina Miknevičiai gyveno Antanaičių kaime, turėjo 20 ha ūkį, augino sūnų Silvestrą, dukteris Stefaniją ir Aukšę. Buvo dideli Lietuvos patriotai, tad partizaninio karo metu visa šeima jiems talkino.

Stefanija mokėsi Antanaičių pradinėje mokykloje, Kaišiadorių gimnazijoje, lankė Trakų mokytojų seminariją, iš ten persikėlė į Kauną. Norėjo tapti mokytoja, tačiau 1944 m. vasarą, būdama aštuoniolikos, sugrįžo namo. Nuo 1944 m. žiemos tapo ryšininkėmis Vėtra-Audra ir Lietuvaite.

1945 m. pavasarį su jaunesne seserimi Aukse pradėjo mokytojauti

Kazys Miknevičius didžiavosi Vyčio Kryžiumi

Būsimieji partizanai ir jų ryšininkai (iš kairės): Benius Kavaliauskas-Žvainys, Aukšė Miknevičiūtė-Lietuvaite, Vytautas Kavaliauskas ir Stefanija Miknevičiūtė-Audra. 1933 m.

Antanaičių pradžios mokykloje, įsikūrusioje prie Neprėkštos ežero. Stefanija tuo metu buvo Didžiosios Kovos rinktinės 2-o bataliono Perkūno kuopos vado P. Jaromsko-Perkūno pagrindinė ryšininkė. Buvo drąsi, vykdė jų užduotis, matė partizanų žūtis, vėliau slapstėsi. Aukšė – trejais metais jaunesnė už seserį, jai tebuvo tik šešiolika, tad tapo jos pagalbininke. Šiandien Aukšė Miknevičiūtė-Burbienė pasakoja, kad dažnai nešdavo maistą į Perkūno partizanų slėptuvę Antanaičių miške. Nedidelė, tačiau gerai užmaskuota: virš landos augo eglutė. Miknevičių ir Jaromskų šeimos pažinojo viena kitą: darbymetyje Jaromskai talkininkavo Miknevičių ūkyje.

Perkūnas buvo labai patenkintas mergaičių veikla ir užsispyrimu: be to, jos buvo vietinės, gerai orien-

tavosi vietosėse, turėjo ryšį su žmonėmis. Ir seserys partizanus gerai pažinojo, nes kaip ir Jaromskai, daugelis iki okupacijos gyveno netoliese. Ypač Auksei įsiminė partizanai broliai Dzimidavičiai: Pranas-Punktukas (1925–1980) ir Antanas-Riteris (1923–1945).

Čiobiškio vaikų prieglaudoje

Prasidėjus žūtims, partizanų patartos ir vengdamos NKVD persekiojimų, seserys persikėlė į Čiobiškį, dirbo vaikų namų (prieglaudos) virtuvėje. Čia buvo įsikūręs ir DKR štabas.

1945 m. kovo 27 d. Čiobiškio vaikų prieglaudoje įvyko didelės kautynės. Tą dieną čia buvo likę tik štabo apsaugos vyrai, nes Žalias Velnias, Piliakalnis ir Vilkas buvo išvykę su reikalais. Mūriniame pastate buvo įsitvirtinę Juozas Marcinauskas-Pluta, Stasys Misiūnas-Senis, Jonas Markulis-Vaiduoklis, Mykolas Tveraga-Aras, Česlovas Pavasaris-Milžinas, Adomas Lapinskas-Uosis, Kazys Surmilavičius-Klevas, štabo ryšininkė Aldona Sipavičiūtė-Velnio Išpera.

Kai pamatė nuo Neries slenkančius sribus, bėgo į pamiškę, kad praneštų ten buvusiems partizanams apie puolimą. Sribai puolė paskui juos, apsupo. Mūšyje žuvo keli partizanai. Sribai paliko žuvusiųjų kūnus, pradėjo pulti prieglaudoje užsibarikadavusius. Tik Velnio Išpera sugebėjo palikti pastatą, o Česlovas Pavasaris liko neaptiktas slėptuvėje perdengime, apkaltame dvigubu lentų sluoksniu. Tada žuvo partizanai Juozas Marcinauskas-Pluta, Jonas Markulis-Vaiduoklis, Mykolas Tveraga-Aras. Stasys Misiūnas-Senis buvo suimtas.

Laukė sunkūs priespaudos metai

Miknevičių šeimos laukė negailėstingi išbandymai. Taip susiklostė gyvenimas, kad jiems teko būti sovietinių lagerių bei tremčių aukomis. Kazys Miknevičius (1885–1978) suimtas pirmasis 1945 m., būdamas šešiasdešimties, be teismo ir kaltinimų buvo išvežtas į Gruzijos lagerius, sugrįžo po poros metų atsitiktinumo dėka, suluošintas.

Antanina Miknevičienė (1892–1974) 1948 m. gegužės 22 d. iš-tremta į Krasnojarsko krašto Krivliako gyvenvietę, išbuvo tremtyje iki 1958 m.

(keliamo į 6 psl.)

Nukentėjo visa šeima

(atkelta iš 5 psl.)

Ji viena išgyveno svetimame krašte dešimtį metų ir sugrįžo į Lietuvą būdama 60 metų. Tremtyje buvo kartu su pusbroliu Motiejumi Kavaliausku, jo dukrele Birute.

Stefanija Miknevičiūtė (Misiurevičienė)-Audra, mokytoja, buvo suimta 1946 m. vasario 5 d. Čiobiškyje. Nuteista ir kalinta Magadane. Grįžo į Lietuvą 1956 metais. Aukšė Miknevičiūtė (Burbienė)-Lietuvaitė, gimnazistė, gimusi 1929 m. sausio 18 d., suimta 1946 metų viduryje, du su puse metų kalinta Lukiškių ir Trakų kalėjimuose.

Silvestrui Miknevičiui (1912–1978) vieninteliui iš šeimos pavyko išvengti didesnių represijų, nors po seserų suėmimo kelias savaites buvo tardomas. Išgelbėjo tai, kad jis jau buvo vedęs ir su šeima gyveno Trakuose, kur dirbo agronomu. Pokario kovose nedalyvavo.

Apie ryšininkės Stefos Miknevičiūtės-Audros dalyvavimą pokario partizaninėje kovoje liudijo KGB suimtas ir tardymuose kankintas kun. S. Rudžionis-Vėjas. 1946 m. sausio 31 d. jo tardymo protokole įrašyta, kad į Gegužinės parapiją jis klebonauti atvyko 1944 m. gegužės mėn. Rudenį susitiko su DKR vadu J. Misiūnu-Žaliu Velniu, tas pasiūlė padėti burti pasipriešinimui šio krašto žmones. Pirmieji susibūrė Jono Paulausko-Sūkurio ir Antano Vaškevičiaus-Svyruonėlio būriai. 1945-ųjų lapkričio mėn. Sūkurys gavo per ryšininkę S. Miknevičiūtę raštelį su reikalavimu sudaryti visų apylinkėse gyvenančių 15–55 metų amžiaus vyrų sąrašą. Vasario 5 d. S. Rudžionio tardymo protokole užfiksuoti, matyt, saugumo jau žinomi faktai, kad su juo ryšius palaikė: Juozas Dovydaitis-Gaidys, Antanas Karnuševičius, Stasė Sedlevičiūtė-Vyšnia, ryšius su Perkūnu palaikiusi Miknevičiūtė iš Antanaičių, Jurgina (slapyvardis) iš Dienovydžio kaimo, jos pagalbininkė Stefa Ašakaitė. Tą pačią dieną Stefanija Miknevičiūtė buvo suimta, kiek vėliau – Juozas Dovydaitis, Stefa Ašakaitė, Antanas Karnuševičius, minima partizanų ryšininkė Jurgina – tai Joana Saltanavičienė. Stasė Sedlevičiūtė suimta dar 1945 m. pabaigoje.

Auksės Miknevičiūtės-Burbienės prisiminimai

Mano tėveliai Kazys ir Antanina Miknevičiai Antanaičiuose turėjo gražų ūkį. Dar prieš sukurdamas šeimą, tai yra prieš Pirmąjį pasaulinį karą, tėvelis du kartus buvo išvykęs į Ameriką. Pirmą kartą vyko vienas, antrą – su giminaičiais Motiejumi ir Adomu Kavaliauskais. Ten sunkiu darbu anglies kasykloje užsidirbo pinigėlių ir sugrįžęs nusipirko iš dvaro palivarko, tada vadinamo Geluoniškių kaimu, dvi dešimtis ha žemės, pasistatė trobesius.

Bėgo metai. Ūkis tapo pavyzdiniu, laikėme septynias melžiamas karves, tvarte augo kiaulės, žvengė arkliai. Tėvelis separavo savo ir kaimynų karvių pieną. Laikėme daug

vištų, pardavinėjome kiaušinius, bekonai buvo eksportuojami į Angliją. Menu, kai mūsų ūkyje buvo vykdomi karvių melžimo, pašarų gamybos kursai aplinkiniams ūkininkams.

Tėvelis, ūkio puoselėtojas, su sūnumi Silvestru daug dirbo. Labai didžiavosi, kai prezidento Antano Smetonos įsakymu jis buvo apdova-

Giminaičiai Kavaliauskai iš Pabarčių

Su mamos pusbroliu Motiejumi Kavaliausku, jo žmona Emilija, jų vaikais, gyvenusiais Pabarčiuose, daug bendravome. Pas juos įvairiu metu slapstėmės ir mes su seserimi. Partizaniniame kare gerai žinomas

Trakų seminarijos I kursas. Stefanija Miknevičiūtė – antroje eilėje, kairėje. 1943 m. vasario 12 d.

Stefanija ir Mikas Misiurevičiai ruošiasi į Lietuvą, 1956 m.

notas už tai Vyčio Kryžiumi. Kiek žinau, Lietuvoje buvo tik trys ūkininkai, sulaukę tokių prezidento apdovanojimų. Buvo aktyvus Gegužinės parapijos šaulių būrio narys.

Visi kaimynai stebėjosi tėvelio ir pagalbininko sūnaus Silvestro sumanumu. Jie pirmieji pradėjo mūsų apylinkėse gaminti silosą gyvuliams. Nuolat atvažiuodavo agronomas iš valsčiaus. Virš trobos buvo iškėlę vėjo dinamą, kuri gamino elektrą ir mažos lemputės apšvietė namus, net radiją patys pasidarė. Po kurio laiko kieme iškilo vėjo malūnas, kuris ne tik sau, bet ir kaimynams malė grūdus. Aviliuose ir kelmuose augino bites.

Mama su kaimynėmis audė jos aprūpintais siūlais, siuvo, siuvinėjo. Pamenu, net Lietuvos kariuomenei siuntė kaip labdarą savo austus rankšluosčius. Nors samdėme ūkio darbams moterį, bet ir mums su seserimi teko nuo mažens ganyti gyvulius, dirbti laukuose ir tvartuose. Pas mus vykdavo talkos, po jų tėvelis vaišindavo alumi, mama – skaniais valgiais.

rėjo tapti mokytoja, tai iš pradžių išvyko mokytis į Trakus, iš ten persikėlė į Kauną.

1940 m. rugsėjo 16 d. lenkiškos seminarijos vietoje Lietuvos švietimo ministerija įsteigė trimetę lietuvišką Trakų mokytojų seminariją. Pirmuoju jos vadovu paskirtas Marijampolės mokytojų seminarijos direktorius Juozas Mičiulis. Moksleiviai buvo priimami mokytis sulaukę 14 metų. Pirmaisiais mokslo metais į du paruošiamuosius kursus priimta 70 mokinių. Pagrindiniuose kursuose buvo mokomasi 4 metus. Norinčiųjų tapti mokytojais pakako: į vieną vietą pretendavo 3 moksleiviai. Mokslas ir bendrabutis buvo nemokami, net skiriamos stipendijos. Sesuo 1942 m. rudenį pasirinko mokslą šioje mokykloje dar ir todėl, kad Trakuose gyveno mūsų pusserė Verutė Raudeliūnaitė.

Dabar sunku pasakyti, kodėl iš Trakų sesuo persikėlė mokytis į Kauną. Deja, ji mokslo tuo neramiu metu nebaigė, nors buvo telikę labai nedaug. Aš po keturių skyrių pradžios mokyklos baigimo penktąjį skyrių lankiau Pabarčiuose, paskui

P. Jaromskas-Perkūnas, Inta. 1957 m. gegužė

išvykau mokytis į Kaišiadorių gimnaziją. Ten mokiausi dar dvejus metus, iki 1944 m. vasaros.

Atėjo sunkūs laikai. Mes abi nebaigę mokslų sugrįžome į Antanaičius, tapome partizanų pagalbininkėmis. 1945 m. gegužės 23 d. žuvo pradžios mokyklos vedėjas E. Surginevičius. Paprašytos trumpam įsidarbinome mokytojomis.

Artėjo mokslo metų pabaiga. Man tebuvo šešiolikla. Stefa mokė vyresniuosius, o aš – jauniausius. Bendravome su Gegužinės klebonu Steponu Rudžioniu, kuris turėjo Vėjo slapyvardį, buvo bataliono vadas ir pasipriešinimo tame krašte organizatorius. Bažnyčioje slėpė DKA štabo dokumentaciją, priglaidavo ir okupantų parsekiojamus žmones. Čia ateidavo ir Žalias Velnias su savo štabu, kelias dienas pabūdavo. Klebonijoje kurį laiką slapstėmės ir mes su seserimi. 1946 m. sausio mėn., kai mūsų ten jau nebuvo, slėptuvę stribai ir kareiviai surado, kunigą suėmė, nuteisė. 1949 m. pradžioje jis žuvo Komijos lageryje.

(Bus daugiau)

Nukentėjo visa šeima

Tapau partizanų ryšininke Lietuvaite. Slapyvardį pasirinkau pati. Tą 1945-ųjų pavasarį iš Gegužinės klebono S. Rudžionio gavome užduotį išplatinti Žalio Velnio atsišaukimus. Buvo laikai, kai pas mus apsistodavo partizanai, o vėliau ateidavo ir stribai su kareiviais. Šitie rengdavo mūsų kovotojams pasalas. Matyt, kažkas pranešė stribams apie mūsų veiklą, ketinimą platinti uždraustą medžiagą. Visa laimė, kad mama buvo pas Kavaliauskus Paparčiuose, brolis Silvestras gyveno kitur. Pamenu, klįjavau juos ant stulpų, pakelės medžių, kaimo trobų.

Tęsinys. Pradžia Nr. 2 (1456)

Kitą dieną po atsišaukimų klįjavimo į mokyklą Neprėkštoje sugužėjo stribai, mano klasėje nuėmė nuo sienos kryželį ir įmetė į krosnį. Mus su seserimi suėmė ir nuvedė į mūsų namus Antanaičiuose. Jie mus vadino turtuoliais, buožėmis (žinojo, kad mūsų tėvelis nepriklausomybės metais turėjo gražų ūkį, buvo anos valdžios gerbiamas. 1941 m. birželio mėn. sovietams besitraukiant, jis prie trobos buvo iškėlęs Trispalvę). Tėvelis jau buvo suimtas. Kareiviai ir stribai buvo labai pikti, jautėsi pasaulio užkariautojais. Mes buvome nepatikimos. Mums su mama priminė apie savo galias, sakė, kad mes visi atsidursime Sibire.

Neprašyti svečiai jautėsi gal kiek pavargę, alkani. Mama pastatė ant stalo degtinės, geros užkandos, pasakojo jiems, kad praturtėjome savo darbu, samdinių neišnaudojam, tėvelis ilgai ir sunkiai dirbo Amerikoje. „Inkvizitoriai“ kuriam laikui atsipalaidavo, tad nutaikę momentą, mes su seserimi išbėgom pro užpakalines trobos duris ir nukūrėme į netoliese esantį miškelį. Mūsų namas buvo dviejų galų, tad ir dvejus duris turėjo. Greitai užpuolikai tai pastebėjo, pradėjo šaudyti, tačiau mes jau buvom pakankamai nutolusios. Tada jie pyktį išliejo ant mamos: ją koliojo, stumdė, grasino... Ypač žiaurus buvo NKVD leitenantas, matyt, mūsų pabėgimą prilyginęs asmeniniam pralaimėjimui. Su juo gyvenimo keliai mane suves Lukiškių kalėjime...

Per stebuklą išvengė mirties

O tėvelį tą pat pavasarį išvežė į Kutaisio lagerį, Gruzijoje. Ten tuo metu iš Jelšankos lagerio (Rusija, Saratovo sr.) buvo atvežta apie 1900 Lietuvos gyventojų, daugiausia lenkų ir lietuvių, suimtų 1945 m. kovo–birželio mėnesiais. Kaliniai, kurie dar turėjo jėgų, statė automobilių gamyklą, dirbo kitus darbus. Tačiau po poros metų apie 1200 Lietuvos tremtinių buvo perkelti į kitus Rusijos lagerius, kitiems leista grįžti į Lietuvą arba išvykti į Lenkiją.

Tėvelis pasakojo, kad tame lageryje žmonės kasdien mirdavo nuo šiltinės, išsekimo ir ligų. Ir jį tardė, mušė. Gal po poros metų iškankintas tėvelis taip susirgo, kad jau ir gyvybės ženklų nerodė, tad prižiūrėtojai surašė mirties liudijimą ir nuvežė į lavoninę. Po dviejų parų atėjo vargšų kūnus išvežti ir užkasti tranšejoje, o tėvelis buvo dar gyvas... Buvo jau ant mirties slenkščio, bet išsikaptė. Dirbti negalėjo, tad paleido su kitais namo. Jis sugrįžo į savo išniekintus namus, kur gyveno sugrįžusi mūsų motina.

Netrukus mūsų sodyba buvo išdraskyta. Prieš išvežant jį į lagerius, vieną karvę tėvelis sugebėjo nuvesti

pas kaimynus. Likęs turtas buvo konfiskuotas, kaip ir kiti gyvuliai. Troba nugriauta ir perkelta į Neprėkštą, kur apgyvendino kažkokios aktyvistės šeimą. Tvartai, šiaudiniu stogu daržinė, pirtis patys greitai sunyko... Šiandien sodyboje telikęs tik vienas medis, kuris dar žaliuoja.

Auksė Miknevičūtė, 1944 metai

Pagelbėjo kunigas

Kai suėmė tėvelį, mes su seserimi nubėgom į Gegužinę pas mūsų parapijos kleboną S. Rudžionį. Kunigas buvo aktyvus partizaninio karo dalyvis, mūsų neatstūmė. (Žinoma, kad 1945 m. liepos 8 d. vykdydami patikrinimą Pajautiškių kaime NKVD darbuotojai surado du štabo bunkerius. Viename iš jų slėpėsi Aleksas Zapkus-Piliakalnis ir kun. S. Rudžionis.) Tada viską kunigui papasakojom, kurį laiką ten dar pagyvenome, tačiau buvo nesaugu. Taip su seserimi atsiradome Čiobiškio vaikų prieglaudoje. Čia dirbo mūsų pažįstamas, buvęs Antanaičių mokyklos mokytojas, tada prieglaudos direktorius Romualdas Augūnas, jis mus ir priėmė. (R. Augūnas buvo suimtas 1946 m. sausio pabaigoje kartu su 22 prieglaudos darbuotojais ir bažnyčios tarnautojais, nuteistas ir išvežtas į lagerius.)

Žinoma, Čiobiškyje reikėjo įsikurti, tad su seserimi įdarbino virtuvėje, atlikome kitus ūkio darbus. Vėliau čia labai trūko maisto. Ir šandien akyse matau, kaip jie godžiai valgydavo tą menką maistą. Tuo metu čia buvo įsikūręs DKA štabas su apsauga, dažnai pasirodydavo Jonas Misūnas-Žalias Velnias. Jie prieglaudos

patalpose turėjo kambarėlį, ten visada stovėjo partizanų sargyba. Bet ir čia buvo nesaugu.

1945 m. naktį iš vasario 4-osios į 5-ąją didelis partizanų būrys buvo apsistojęs Pigonių kaime. Sužinoję apie tai stribai apsupo kaimą. Tada mūsųje žuvo Žalio Velnio žmona Ona Misiūnienė, trys partizanai buvo sužeisti...

Mudvi su seserimi nutarėme pasitraukti iš Čiobiškio vaikų prieglaudos. Stefanija išėjo pas Rusių Rago kaime gyvenusio ir prieglaudoje dirbusio Edvardo Šalkausko tėvus, aš patraukiau į Bagaslaviškį, kur klebonavo iš Palomenės atvykęs kun. Bronislovas Novelskis.

Po mūsų pabėgimo tėvą išvežė į Sibiro lagerius, mama slapta prisiglaudė pas Kavaliauskus Paparčiuose. Namai liko vieni. Kai iš Bagaslaviškio parėjau į savus kraštus, buvo dar žiema,ėjau per judantį Neries ledą. Taip atsiradau Paparčiuose. Tą naktį atsibeldė stribai. Kad manęs neatpažintų, apmuturiavo skudurais, sakė, kad esu ubagė, dokumentų neturiu. Stribai patikėjo.

Tardymų kančios

Kai po poros metų grįžo nunkankintas tėvelis, ryžausi įsikurti Antanaičiuose ir aš, tik vis dar slapsčiau si. Sesuo Stefa jau buvo Sibire. Kartą tėvelis ir sako: „Juk tu nieko blogo nepadarai, gal verta nueiti ir pasiduoti Žaslių stribams? Juo labiau kad esi nepilnametė“. Taip ir padariau...

Deja, mane, septyniolikmetę, suėmė, nuvežė į Kaišiadoris, greitai su grupe jaunų žmonių, būsimais bendrabiliais, tarp kurių buvo ir dvi mergaitės, nugabeno Vilniun į Lukiškių kalėjimą. Prasidėjo tie dveji kančios metai.

Uždarė kalėjime į vienutę, kur tik betono grindys, grotuotas langas ir medinis staliukas. Miegu ant grindų, valgyti duoda tik duonos su vandeniu. Naktimis tardo, reikalauja pasakyti to, ko aš ir nežinau, mamos atnešto maisto nepriima. Per du mėnesius taip išsekau, kad kartą nuo grindų nepasikėliau... Nuvežė į ligoninę.

Lukiškėse kartais mums, mergaitėms, leisdavo išplauti koridorius. Kartą pamačiau mirtininkų kameroje sėdintį Antanaičių mokyklos mokytoją Joną Meilutį. Kitą kartą prasielenkdama sutikau kaimyną iš Antanaičių Praną Markevičių, sumuštą,

kruviną... Dėl to, kad aš per tardymus nekalbėjau, du kartus buvau uždaryta į karcerį. Savaitę praleidau tarp žiurkių, beveik nemaitinama. Sumaniau paskelbti bado streiką, atsisakiau jų atnešamos buizos. Po dviejų parų mane iš karcerio išleido...

Tardyti vežiojo į Trakus. Pamenu ten sutiktus kalinį Stasį Šaką iš Paparčių, dar kažkokį matytą kunigą. Trakuose atsirado tas rusas NKVD leitenantas, nuo kurio Antanaičiuose su seserimi pabėgom. Žiaurus, tardė naktimis, mušė. Rėkė, keikėsi, klausinėjo, bet aš tylėjau... Kai budėdavo kareiviai lietuviai, tie elgdavosi šiek tiek švelniau, tačiau NKVD tardytojai buvo pasirengę nukankinti – reikėjo tik priežasties. Kartą per tardymą tas sadistas NKVD leitenantas padėjo ant stalo metalinį strypą ir bižūną. Klausia, kurį pasirinksiu? Tylėjau ir maniau, kad gyva iš jo nagų neištrūksiu.

Kai užbaigė taip vadinamąją bylą, Vilniuje perdavė mus, gal dešimties žmonių grupę, taip vadinamajam teismui. Nieko baisaus apie mano veiklą nebuvo parašyta, vis dar tylėjau, net kaltinamojo akto nepasirašiau. Tardytojai liko nepatenkinti, tačiau tai mane išgelbėjo nuo tolimesnių kančių. Teismas nutarė grąžinti bylą papildymui, nes mano kaltė nebuvo įrodyta. Kiti bendrabiliai buvo nuteisti 7–10 metų lagerių su tolimesne tremtimi. Tačiau ir toliau užsišpyrusiai tylėjau, bet kitas tardytojas buvo jau švelnesnis. Verbavo... Nieko nekalbėjau, tad jiems nieko nebeliko, kaip mane, nepilnametę mergaitę, paleisti.

Grįžau iš Lukiškių į Antanaičius. Tuo metu Silvestras dirbo agronomu, gyveno Kaišiadoryse, paskui perkėlė į Pagojų netoli Ariogalos. Ten išvykau ir aš. Vyko didysis 1948 m. tremimas. Slapstėmės. Išvežė mane į Žemės ūkio akademijos mokomąjį ūkį. Susipažinau su veterinarijos felčeriu Stanislovu Burba. IštekJau. Gyvenimas mus mėtė po Lietuvą, gyvenom ten, kur jis dirbo. Pagaliau atsiradome Kelmėje, pasistatėme namą, užauginome dukterį Birutę, turiu du anūkus ir penkis proanūkius.

Stefanija iš lagerio sugrįžo 1957 metais, mama iš tremties – 1958-aisiais. Apsigyveno Kelmėje. Bet ir ten mus susirado. Pradėjo domėtis mūsų šeimomis, atėjo kartą naktį, mane atpažino, grasino, gąsdino...

Atėjo 1983-ieji. Prasidėjo savųjų netektys. Pirmoji mirė mama, po jos – Silvestras, tuo metu gyvenęs Kaune, paskui tėvelis, sesuo Stefanija. Iš mūsų šeimos likau viena su artimais giminačiais...

Kalėjimas mane užgrūdino, gyvenau mokykloje mokytui ir įsisavintu tikslu: „Viskas Dievui ir Tėvynei!“ Tai išliko visam gyvenimui, net per 1991 metų Sausio įvykius, kai, būdama jau 62 metų, važiauvau su dukterimi iš Kelmės budėti prie Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos. Mačiau sovietinių kareivių sužalotus žmones...

(Bus daugiau)

Parengė
Stanislovas ABROMAVIČIUS

Nukentėjo visa šeima

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Stefanija Miknevičiūtė buvo išvežta į Magadaną. Po kelių metų jau Sporname ji susipažino su Norilsko lagerio kalinių sukilimo dalyviu Miku Misiurevičiumi-Bajoru iš Kybartų. 1955 m. Sibire jie susituokė. Sugrįžę į Lietuvą klajojo, nes sovietinė valdžia neleido nuolatinei įsikurti. Gyveno Marijampolės, Kauno, Kaišiadorių, Simno rajonuose, kol įsikūrė Kelmėje. Užaugino sūnų Mindaugą. Stefanija žuvo autoavarijoje 1978 m. rugsėjo 19 d., Mikas mirė 1983 m. liepos 11 d. Abu palaidoti Kelmės kapinėse. Sūnus Mindaugas iki šiol gyvena Kelmėje.

Pabaiga. Pradžia Nr. 2 (1456)

Misiurevičiai buvo žinomi Kybartuose kaip šviesuoliai ir patriotai. Jono Misiurevičiaus šeima kažkada gyveno Peterburge, ten surusintą pavardę turėjo. Sako, jie net Leniną mitinguose buvo matę... Grįžo į Kybartus atkūrus Lietuvai nepriklausomybę. Jie, be sūnaus Miko, augino dar tris vaikus. Žinoma, kad Meilutė (Liuba) Misiurevičiūtė 1940 m. ištėkėjo už vieno iš brolių Biržiškų – matematiko, Vilniaus universiteto profesoriaus Viktoro (1886–1964), gyveno Vilniuje. Apie Olgos likimą žinių išliko mažiau. Ji irgi gyveno Vilniuje. Jonas baigė gimnaziją Kybartuose, ruošėsi studijoms universitete. Viktoras okupacijos pradžioje buvo sumintas ir kalintas Pravieniškėse, tačiau 1941 m. birželio mėn. sovietinių kareivių sušaudytas. Vaikai į gyvenimus turėjo kabintis patys.

Partizano Miko Misiurevičiaus-Bajoro kovos kelias buvo sunkus ir nepakartojamas. Jis studijavo Vilniaus universitete. Karui baigiantis, atsidūrė Vokietijoje. Kęstučio Kasparo duomenimis, į okupuotą Lietuvą iš Vokietijos keliasdešimt lietuvių kovotojų kaip desantininkai nusileido parašiuotais. Okupacinio režimo metų leidiniuose jiems buvo skiriama ypač daug dėmesio, nors jų buvo visai nedaug. Mat „vokiečių parašiuotiniškai“ geriausiai iliustravo komunistinės propagandos tezę apie tariamą „užsienio imperialistų“ inspiruotą vokiškai–lietuvišką nacionalistinę pogrindį, kompromituojančius jų ryšius su Vokietija.

Mikas Misiurevičius Vokietijoje ieškojo būdų sugrįžti į Lietuvą. Tad buvo ruošiamas desantininku. Istorių duomenimis, grupei vadovavo Kazys Balčiūnas. Kartu su dešimčia kovoti už Lietuvos laisvę pasiryžusių jaunuolių: Antanu ir Mykolu Balčiūnais, Jurgiu Bubiū, Justinu Katkevičiumi, Juozu ir Leonu Bozikais, Kaziu Griškoniu, Kaziu Žukausku, Kęstutiu Vytautu Klausučiu, Jonu Keturakiu grupė išskrido į pavergtą tėvynę 1945 m. balandžio 18 d. Deja, tikriausiai tikslo nepasiekė, nes Mikas Misiurevičius vėliau pėsčiomis grįžo į Lietuvą, susisiekė su partizanais. Žinoma, kad nuo 1947 m. liepos mėn. jis nelegaliai gyveno Klaipėdoje, dalyvavo pogrindžio veikloje, platino atsisaukimus. Suimtas 1948 m. vasario 16 d. Buvo tardomas Klaipėdoje, Vilniuje. 1948 m. birželio 26 d. nuteistas 10 m. nelais-

vės, kalintas Sevvostlago (Magadano sr.), Gorlago (Krasnojarsko kr.) lageriuose, buvo Norilsko kalinių sukilimo dalyvis.

Susitiko Stefanija ir Mikas Sporname, viename iš „Dalstrojaus“ lagerių Kolymoje. „Dalstrojaus“ ga-

lovas. Manau, kad tėvelio seserys dirbo brolių Alperovičių akcinės bendrovės GEA (Gebruder Alperowitz) siuvimo įmonėje (baltinių fabrike). Baigęs gimnaziją, brolis išvyko studijuoti ekonomiką į Vilniaus universitetą. Deja, dėl Antrojo pasaulinio

Laivą „F. Dzeržinskis“ Stefanija ir Mikas Misiurevičiai (viršutinėje eilėje 6 ir 7 iš dešinės), plaukia į Vladivostoką. 1956 m.

mybinės bazės buvo išsidėstę po visą Sibirą. Jo pavaldume 1953 metais buvo keli šimtai įmonių: aukso kasyklų, rūdynų ir gamyklų, tarp jų ir autoremontu gamykla Sporname. Manoma, kad „Dalstrojaus“ lageriuose SSRS valdžia kalino per 5000 Lietuvos piliečių.

Stefanija ir Mikas susituokė 1955 metais. Greitai sugrįžo į Lietuvą, jau sūnui gimus apsigyveno Kelmėje. Ji žuvo autoavarijoje 1978 m. rugsėjo 19 d., jis mirė 1983 m. liepos 11 d. Abu palaidoti Kelmės kapinėse. Sūnus Mindaugas (g. 1960 m.) iki šiol gyvena Kelmėje.

Mindaugo Misiurevičiaus pasakojimas

Esu gimęs 1960 m. Lietuvoje. Buvau vienintelis vaikas šeimoje. Iš artimųjų pasakojimų žinau, kad kai 1928 m. mirė senelis Jonas Misiurevičius, mano tėveliui tebuvo šešeri. Vaikai buvo leidžiami į mokslus, tik jiems buvo prisaityta, kad gerai mokytųsi, nes tada tokiems už mokslus nereikėdavo mokėti. Tėvelis baigė Kybartų gimnaziją, gerai mokėjo vokiškai. Tada Kybartuose veikė baldų įmonė „Labor“ – gamino įvairius metalinius baldus, daugiausiai ligoninių

Stefa Miknevičiūtė ir Mikas Misiurevičius prie politinio kalinio Stasio Ptašinsko (1929–1955) kapo. Arkagalas (Susumano r.), Sibiras. 1955 m.

karo suiručių jis studijų nebaigė. Kurį laiką dirbo „Lietūkyje“.

Šaltiniai teigia, kad 1941 m. vasarą Vokietijos ir Lietuvos pasienio miestelyje Kybartuose vyko kruvini mūšiai. Vokiečiai net namų rūsiuose sprogdino granatas naikindami pastutinius sovietų pasipriešinimo likučius. Žmonės kamavo baimė ir neviltis. Prasidėjo pogromai prieš žydus, kurių daugelis turėjo parduotuves. Vermachto kareiviams nužygiavus toliau į rytus, Kybartuose buvo daug kareivių. Mat į frontą vežami vokiečiai čia kurį laiką ilsėdavosi. Tai tęsėsi ir tada, kai šaltuoju metų laiku

barakus užplūsdavo frontuose kojas, rankas nušalusius karių būriai.

Sunku pasakyti, kada nutraukęs studijas tėvelis sugrįžo į Kybartus. Gal 1943 m. kovo mėn., kai Vilniaus universitetas buvo uždarytas, gal dar anksčiau. Tuo metu mūsų namuose buvo įsikūrusi vokiečių vadovybė. Tėveliai gražiai sutarė su štabe tarnavusiu karininku. Jis ir patarė tėveliui jiems talkinti kasdieniuose darbuose, siekiant išvengti priverstinio išvežimo į darbus Vokietijoje. Tėvelis ėmėsi tarsi raštininko darbo.

Tačiau keitėsi vadovybė, atėjo nauja valdžia, tėvelį išvežė į Vokietiją. 1944 m. pabaigoje jis atsidūrė desantininkų mokykloje, tapo šifruotoju. Po pusmečio su būriu lietuvių parašiuotais atskraidintas prie fronto linijos. Į Lietuvą sugrįžo kiek vėliau, apsigyveno Klaipėdoje, nes ten buvo daug pabėgėlių, slapstytis buvo lengviau. Žinau, kad vadovybės jis buvo iškviestas į Vilnių mokyti partizanus šifravimo gudrybių. 1948 m. vasario 16-ąją ėjo iš užsiėmimų per Žvėryno tiltą. Čia buvo sulaikytas, iškratė kišenėse sovietų kareiviai rado šifravimo medžiagą... Tardymui išvežė į Klaipėdą, paskui grąžino į Vilnių. Nuteistas kalėti, išvežtas į Magadano sritį.

Jiedu su mama susitiko „Dalstrojuje“, Magadano sr., taip vadinaujame lageryje Sevvostlag. Ten 1955 m. susituokė. Kitais metais susiruošė į Lietuvą.

Kaip pasakojo tėvelis, ilgai kelionei reikėjo susitaupyti, tad dar kelis mėnesius ten užtruko. Iš Magadano laivą „F. Dzeržinskis“ plaukė į Vladivostoką, sakė, matė tolimus Japonijos kontūrus. Iš Vladivostoko dvi savaites dardėjo traukiniu į Maskvą, dar porą važiavo iki Vilniaus. Pagaliau ir išsvajota Lietuva!

Tik, deja, Lietuva jų nelaukė. Prasidėjo klajonės po rajonus. Vos tik įsikuria pas draugus ar pažįstamus, susiranda darbą, tuoj ir prisistato sovietinis saugumas. Iš darbo atleidžia, nurodo laiką, per kurį reikia susirasti pastogę kitur. Marijampolė, Viduklė, Simnas, Dovainonys (Kaišiadorių r.), Amaliai (Kauno r.). Iš tikrųjų aš gimiau Dovainonyse, tačiau mano gimimo liudijime įrašė Amalius. Tėveliui pasisekė baigti Lančiūnavos (Kėdainių r.) žemės ūkio mokyklą, tapti buhalteriu. „Liaudies priešė“ mama Stefanija mokytojauti negalėjo. Tad dirbo įvairiose įstaigose apskaitininke, vėliau įsidarbino pardavėja.

1965 m. mus pasiekė žinia, kad užsienyje mirė našlaujanti tėvelio sesuo Meilutė (Liuba) Biržiškienė, prof. Viktoro Biržiškos žmona. Kadangi jie savo vaikų neturėjo, tėvelis tapo vieninteliu jos palikimo perėmėju. Tuo metu teta Aukšė Burbienė gyveno Kelmėje, tad tėveliai susirado ten namelį ir nusipirko. Visas jų likęs gyvenimas prabėgo Kelmėje.

Noriu išsaugoti tėvelių atminimą. Labai apsidžiaugiau, kai radau iš lagerių tėvelių atsivežtą albumą su daugybe jų ir draugų nuotraukų. Jų išsaugojusi turi ir mamos sesuo Aukšė.